

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

Науково-практичного онлайн-семінару

«ОБДАРОВАНІСТЬ: МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ»

23–26 травня 2024 року

Київ
2024

О-13 Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку : матеріали науково-практичного онлайн-семінару (Київ, 23–26 травня 2024 року). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. – 640 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників науково-практичного онлайн-семінару «Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку», у яких розкриті питання актуальних наукових і практичних проблем ідентифікації обдарованості, шляхів реалізації технологій розвитку обдарованості дітей і молоді та представлено досвід практичної роботи з діагностики та розвитку обдарованості особистості.

Тематика публікацій:

- Сучасні тенденції в ідентифікації обдарованості
- Діагностика чинників розвитку обдарованої особистості в умовах воєнного стану
- Інформаційно-комунікаційні технології в діагностиці та моніторингу розвитку обдарованої особистості
- Практика реалізації технологій розвитку обдарованості дітей і молоді

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

ЗМІСТ

Айтов С. Ш. Історично-антропологічне розуміння художнього всесвіту Дж. Толкіна та формування творчого мислення в освітньому процесі	8
Аніщенко Н. В. Особливості створення освітнього середовища як одного з провідних чинників розвитку музичної обдарованості школярів.....	11
Апостолова-Возниця О. О. Інтеграція ІІІ в методику викладання історії.....	20
Барановська О. В. Виявлення обдарованості дитини в умовах війни: методики діагностування на допомогу вчителю.....	22
Басюк Н. А. Взаємодія інтелектуального та емоційного в структурі обдарованості вчителя початкової школи.....	30
Бондаренко О. М. Інтегрований освітній простір як унікальна система розвитку обдарованості дітей та молоді (на прикладі мистецького ліцею «Київська дитяча академія мистецтв імені М. І. Чембержі»).....	36
Борисюк З. В. Метод проєктів як важливий освітній інструмент	45
Бощенко З. Б. Роль інформаційних технологій у розвитку інтелектуальних здібностей обдарованих дітей	52
Булах І. І. Молодіжна політика України та особливості впливу негативних чинників війни на обдаровану студентську молодь	57
Виноградова Т. В. Позаурочна STEM-активність як одна з форм реалізації технологій розвитку обдарованості учнів	65
Воєвідко Л. М. Ефективна комунікація здобувачів вищої освіти як показник готовності до роботи в Новій українській школі	72
Волощук Р. І. Педагогічна діагностика обдарованості учнів: практичні рекомендації.....	79
Галицька Р. Р., Ханас М. Р., Харчук Я. Я. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток обдарованих особистостей у період воєнного стану	82
Ганаба С. О. Якого мислення необхідно навчати для ВАНІ-світу.....	91
Ганжа Т. Р. Розвиток емоційного інтелекту в ігровій діяльності дітей старшого дошкільного віку.....	96
Гірич Г. М. Узагальнення результатів дослідження інтелектуальної обдарованості дітей шкільного віку	103
Головчук Ю. О., Фролова Ю. В. Інноваційні інформаційно-комунікаційні технології для розвитку обдарованої особистості.....	117
Голота О. В. Інтегрований факультатив «Закони фізики через призму соціально-психологічних явищ» як технологія розвитку обдарованості підлітків ...	120
Данюк А. О. Технології розвитку творчих здібностей на заняттях української літератури в закладах фахової передвищої освіти	123
Дериколенко Н. А. Особливості реалізації технологій розвитку обдарованості дітей і молоді	132

Довбиш К. В. Діагностика та моніторинг розвитку обдарованості особистості на уроках історії в умовах воєнного стану	136
Долгих Р. С. Важливість застосування технік релаксації в роботі з обдарованими дітьми в умовах воєнного стану.....	147
Євдокимов С. О. Arduino-based cyber-physical systems for education and gifted development.....	152
Єськова А. М. Виховання творчої особистості – основа формування еліти держави.....	161
Жилюк О. А. Діагностика ПТР як чинника розвитку обдарованої особистості в умовах воєнного стану	170
Жос А. С., Дейнега О. С. Робота з обдарованими учнями під час вивчення теми «Квадратні рівняння»	174
Завгородня О. В., Макіна Л. Б. Приховані бар’єри розвитку обдарованих осіб.....	179
Залевська А. Г. Вплив емоцій на формування особистості обдарованого школяра	187
Зіновєєва О. В., Зіновєєва М. І. Створення STEM-освітнього середовища для молодих науковців в умовах позашкільної освіти: підходи, методи та виклики.....	194
Золотарьова О. В. Підтримка обдарованих дітей та юнацтва як свідомий шлях успішного національного розвитку країни	199
Іваницька Н. А., Гордієвська Л. І., Мостова Н. М. Професійна взаємодія вчителів в умовах реалізації концепції STEAM-освіти.....	203
Кадецька І. М. Системно-еволюційний підхід до виділення чинників розвитку обдарованості та вибору методів діагностики	213
Казакова Т. В. Практика розвитку та реалізації творчого потенціалу в підлітків (школи для обдарованих і заклади профтехосвіти).....	221
Каменщук Т. Д. Особливості психологічної роботи з підлітками в закладах професійної освіти за наслідками пандемії в Україні.....	231
Карелова Є. О. Методи діагностики обдарованих дітей на уроках іноземної мови.....	234
Касьянова С. В. Проектування особистісного розвитку обдарованої дитини ...	238
Касянчук Н. В. Розвиток підвищеної мотивації до навчання серед дітей як ключовий чинник євроінтеграції освіти в Україні.....	245
Кикла Д. О., Соляник М. Г. Розвиток обдарованості у дітей.....	252
Кіричевська Е. В. Військова майстерність як специфічний вид військової обдарованості персоналу сфери безпеки та оборони України	256
Ковальова О. А. Готовність педагогів до реалізації наукової освіти	263
Ковальчук Ю. М. Типологічні форми ідентифікації контексту розвитку обдарованої дитини в сім’ї	269

Колеснікова А. Е., Тименко В. П. Від традиції до інновації: інтеграція етнодизайну в графічному дизайні в процес діагностики обдарованості здобувачів освіти.....	276
Корсак К. В., Корсак Ю. К., Ляшенко Л. М. Про використання досягнень молодих ноонаук у підтримці розвитку обдарованих дітей.....	280
Кремінський Б. Г., Мистюк С. П., Вернидуб О. М. Діяльнісний підхід як основний критерій діагностування обдарованості.....	291
Кудля І. М. Обдаровані здобувачі освіти: ідентифікація та соціально-психологічний супровід розвитку особистості	298
Лесик О. А. Основні шляхи, методи виявлення, розвитку та навчання обдарованих дітей в умовах сьогодення.....	306
Лиса О. М. Підвищення компетентності у вищій школі – шлях до обдарованості.....	313
Лукачевич А. Ф. Проєктування виробів у сфері матеріальної культури як запорука компетентнісного підходу та розвитку творчих умінь здобувачів технологічної освіти	323
Лук'янчук Г. Я. Проблемні питання організації роботи з обдарованими дітьми в позашкільній освіті	327
Лучанінова О. П. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів – майбутніх викладачів	330
Любивий Я. В. Розвиток обдарованості людини у контексті «суспільства з високою синергією» та «суспільства з низькою синергією» (А. Маслоу).....	335
Мамренко І. С. Обдарована дитина в умовах дистанційного навчання	339
Мар'яненко Л. В. Емпіричне дослідження креативності учнів старших класів	344
Мельник М. Ю. Ідентифікація та супровід розвитку обдарованості в умовах війни	354
Мехед О. Б. Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час роботи з обдарованою молоддю	359
Мозгова Я. П. Проблема освітніх втрат і освітніх розривів для обдарованих дітей.....	363
Науменко О. М., Варданія О. О. Особливості розвитку мистецької обдарованості учнів в умовах навчальної практики.....	366
Непомняща І. О. Розвиток пізнавальної активності школярів через використання інноваційних підходів до навчання в умовах воєнного часу	372
Нестерук Л. В. Використання інноваційних підходів у розв'язанні розвитку та підтримки обдарованої особистості на уроках історії	375
Нестерук-Володимирець О. В. Профорієнтаційна діяльність психолога з обдарованими здобувачами освіти в системі профільного позашкілля: надбання та виклики.....	383

Ноздрачова О. Г. Ефективні драматизаційні техніки для виявлення та розвитку обдарованості на уроках англійської мови	390
Очеретько Н. А. Сучасні інструменти ідентифікації обдарованості на уроках словесності.....	393
Павельчук М. О. Information and methodological support for child development and adaptation programmes: foreign experience	398
Пахомов І. В. Розвиток творчих здібностей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з професії «Різьбяр по дереву та бересту».....	401
Пильник В. О. Сучасні тенденції в ідентифікації обдарованості.....	410
Пиццола С. Є. Формування здоров'язбережувальної культури в учнів у закладах професійної (професійно-технічної освіти).....	413
Поліщук І. Ю. Аналіз дослідження проблеми ідентифікації академічної обдарованості учнів.....	416
Пономаренко Н. Г. Психологічний супровід обдарованої дитини в умовах дистанційного навчання: виклики та реалії сьогодення.....	429
Попова В. В., Попов В. Ю. STEM-технології професійної освіти обдарованих і економічний розвиток	441
Пращук І. І. Освіта України в сучасних цивілізаційних викликах. Стратегія розвитку загальноосвітнього навчального закладу та культурологічні підходи до розв'язання проблем мовної освіти як практика реалізації технологій розвитку обдарованості дітей і молоді	452
Пронь О. В. Інноваційна діяльність педагога – запорука ідентифікації обдарованості учня	457
Рожнятовська К. Л. Innovative approaches to giftedness diagnostics: prospects and challenges	464
Романюк С. О. Навчання та розвиток обдарованих і творчо розвинених учнів на уроках географії в умовах воєнного стану	469
Рохно Т. М. Участь у діяльності МАН як засіб розвитку дослідницьких здібностей обдарованої молоді	475
Рубанова С. Я. Критерії та показники процесу соціалізації обдарованої студентської молоді в умовах сучасного соціуму.....	482
Савченко Я. В., Сліпухіна І. А. Чи формують інтерактивні музеї науки дослідницьку компетентність у здобувачів базової середньої освіти: методологія емпіричного дослідження.....	491
Саракун Л. П. Арттерапія як творчий метод у роботі з обдарованими дітьми	494
Сидорчук А. М. Гендерні аспекти ідентифікації обдарованості.....	498
Скаржинець А. В. Інноваційні методи ідентифікації обдарованості дітей в умовах воєнного стану	505
Слюта А. М., Білий В. Ю. Практичні аспекти реалізації здоров'язбережувальної складової під час вивчення географії для забезпечення розвитку обдарованої особистості	510

Соколовська І. А., Нечипоренко В. В., Гордієнко Н. М., Позднякова О. Л. Psychological and pedagogical monitoring in the diagnostics of gift and choosing the education trajectory of talented youth	518
Старікова Л. П. Сучасні стратегії розвитку обдарованості дітей	522
Степанян Н. З., Кисельова О. В., Кисельова Т. Г. Виявлення обдарованих дітей в умовах НУШ на прикладі учнівського самоврядування.....	526
Студенець О. А. Основні чинники розвитку обдарованої особистості в умовах сьогодення	534
Тарабанова Я. В. Використання штучного інтелекту для розвитку обдарованості учнів на уроках мовно-літературної освітньої галузі	542
Татарова І. М. Розвиток обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі	549
Теплова Н. А., Вознюк М. М. Технологія розробки контенту для «власного бренду» як спосіб подолання освітніх втрат і підвищення мотивації до навчання обдарованих учнів	559
Тименко В. П. Педагогічна діагностика дизайн-обдарованості в неперервній дизайн-освіті.....	566
Третяк Т. М. КАРУС як засіб розвитку творчого мислення обдарованих старшокласників	574
Тропіна М. А., Савченко І. М. STEAM-освіта як каталізатор відбудови та технологічного зростання України.....	584
Турчина К. С. Діагностика дислексії в обдарованих дітей під час повномасштабної війни в Україні	589
Уманська Т. О. Креативні практики у формуванні та розвитку дослідницької компетентності в обдарованих вихованців (із досвіду роботи секцій «Українська література» і «Кримськотатарська гуманітаристика», наукового товариства «Промінь» Кременського ліцею № 5 Кременської міської ради Луганської області)	592
Ухань А. С. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у діагностиці та моніторингу розвитку обдарованих особистостей.....	599
Фігура Ю. І. Формування творчих здібностей обдарованих учнів шляхом використання інноваційних технологій на уроках англійської мови.....	605
Хабрат К. В. Проблема ідентифікації творчого потенціалу особистості в контексті системної методології.....	611
Чижевський Б. Г. Вплив трансформаційних процесів на діагностику розвитку обдарованої особистості.....	618
Шевченко І. М. Діагностика сформованості умінь роботи з навчально-науковим текстом у молодших учнів системи МАН.....	628
Шпак І. В. Індивідуалізація навчання обдарованих учнів: стратегії та підходи.....	631

2. Сиксин Ю.А., Слюта А.М. Професійна підготовка майбутніх фахівців географічного профілю у контексті формування професійних умінь. Концептуальні напрямки розвитку наукових знань (частина II): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м.Київ, 30-31 грудня 2019 року. Київ: МЦНІД, 2019. С.7-9.
3. Скрипник М. І. Технології індивідуалізації навчання в післядипломній освіті педагогів. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко (гол.ред.) та інш. К. : Логос, 2001. В. 4. С. 85-90.
4. Таранова О., Чехал Г. Здоров`язбережувальний освітній простір. // Газета «Завуч». 2008. № 19-20.
5. Ткаченко Л. Впровадження принципу індивідуалізації в навчально- виховний процес школи. 2003. № 11. С. 13-15.

Sokolovska Irina,
Candidate of Medical sciences,
Associate Professor
Khortytsia National Academy
irinasokol10@meta.ua

Nechyporenko Valentyna,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, rector
Khortytsia National Academy

Hordiienko Natalia,
Doctor of Sociological Sciences, Professor,
vice-rector for research and innovation,
Khortytsia National Academy

Pozdnyakova Olena,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, first vice-rector
Khortytsia National Academy

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL MONITORING IN THE DIAGNOSTICS OF GIFT AND CHOOSING THE EDUCATION TRAJECTORY OF TALENTED YOUTH

Анотація. Виявлення обдарованих дітей – тривалий процес, пов'язаний з аналізом розвитку конкретної дитини. Ефективна ідентифікація обдарованості за допомогою будь-якої одноразової процедури тестування неможлива. Тому замість одномоментного відбору обдарованих дітей необхідно спрямовувати зусилля на поступовий, поетапний пошук обдарованої молоді у процесі навчання.

Ключові слова: психолого-педагогічний моніторинг, діагностика, обдарованість, молодь

Abstract. Identification of gifted children is a long process associated with the analysis of the development of a specific child. Effective identification of giftedness using any single test procedure is impossible. Therefore, instead of a one-time selection of gifted children, it is necessary to direct efforts to a gradual, step-by-step search for gifted youth in the process of education.

Key words: psychological and pedagogical monitoring, diagnosis, giftedness, youth.

The reforms that have taken place in the education system over the past decade, its focus on humanistic, personality-oriented and developmental educational technologies, have changed the attitude towards students who demonstrate extraordinary abilities. Educational institutions, educational and social programs, public organizations and foundations have appeared with the main goal of identifying, training, and developing gifted children.

Gradually, an understanding begins to form in the public consciousness that the transition to the age of knowledge-intensive technologies is impossible without preserving and increasing the intellectual potential of society. Therefore, creating conditions that ensure the identification of gifted youth is one of the priorities of modern society [1].

However, when working with these children, pedagogical and psychological difficulties constantly arise due to the variety of types of giftedness, many conflicting theoretical approaches and methods, the variability of modern education, as well as the extremely small number of specialists trained to work with gifted children. Identification of gifted youth is a long process associated with an analysis of the development of a particular child. Effective identification of giftedness through any one-time testing procedure is impossible [2].

Therefore, instead of a one-time selection of gifted children, it is necessary to direct efforts to a gradual, step-by-step search for gifted children in the process of their education under special programs (in the system of additional education).

Psychometric tests may be used as one of many sources of additional information in a gifted identification program, but in no case as the sole criterion for deciding whether a child is “gifted” or “not gifted.”

Psychological and pedagogical monitoring used to identify gifted children must meet a number of requirements:

- 1) the comprehensive nature of the assessment of various aspects of the child’s behavior and activity, which will make it possible to use various sources of information and cover the widest possible range of his abilities;
- 2) duration of the identification process;
- 3) analysis of the child’s behavior in those areas of activity that best correspond to his inclinations and interests;

4) expert assessment of the product of children's activities (drawings, poems, technical models, methods for solving mathematical problems, etc.) with the involvement of experts - highly qualified specialists in the relevant subject area of activity (mathematicians, philologists, chess players, engineers);

5) identifying signs of a child's giftedness not only in relation to the current level of his mental development, but also taking into account the zone of proximal development (in particular, in an enriched subject and educational environment when developing an individualized learning strategy for a given child).

It is advisable to conduct problem-based lessons according to a special program; the use of training methods, within the framework of which it is possible to organize certain developmental influences and remove psychological "barriers" typical for a given child;

6) multiple and multi-stage examination using a variety of psychodiagnostic procedures selected in accordance with the expected type of giftedness and individuality of the child

7) it is advisable to carry out a diagnostic examination in a situation of real life activity, bringing it closer in its form of organization to a natural experiment;

8) the use of such subject situations that model research activities and allow the child to show maximum independence in mastering and developing activities;

9) analysis of the real achievements of children and adolescents in various subject olympiads, conferences, sports competitions, creative competitions, festivals;

10) primary reliance on ecologically valid psychodiagnostic methods that deal with the assessment of a child's real behavior in a real situation - analysis of activity products, observation, conversation, expert assessments of teachers and parents [3].

However, an integrated approach to identifying giftedness does not completely eliminate errors. As a result, a gifted child may be "missed" or, on the contrary, a child who will not confirm this assessment in any way in his subsequent activities (cases of discrepancy between diagnosis and prognosis) may be classified as such.

When identifying gifted children, it is necessary to differentiate:

- the current level of development of giftedness achieved at a given age stage;
- features of specific manifestations of giftedness associated with attempts to realize it in various types of activities;
- the child's potential for development.

Which child is considered gifted?

Gifted and talented children can be called those who, according to experts, demonstrate high achievements in one or more areas due to their abilities:

- intellectual;
- creative and productive thinking;
- academic achievements (children who do well in school);

- communication and leadership;
- artistic activity;
- motor sphere.

Scientists have identified signs of giftedness in every area. Personal characteristics of gifted children include:

- high intellectual abilities;
- high creative abilities;
- ability to quickly assimilate and excellent memory;
- curiosity, inquisitiveness, desire for knowledge;
- high personal responsibility;
- independence of judgment;
- a positive self-concept associated with adequate self-esteem.

The study of giftedness is of particular importance in adolescence, since during this period the forms of giftedness not only appear, but also develop. The period between 12 and 20 years is most important for the manifestation of giftedness. Even abilities that manifest themselves in childhood develop only in adolescence into actual talent. Therefore, at the age of 3 to 16 years (conditional limitation), we should most likely talk about the development of inclinations, and then abilities, which can later develop into talent [4].

The American researcher Bloom, who studied the biographies of famous people, emphasizes: “whatever the abilities of children at an early age, without active support and special teaching methods they would hardly have reached the heights by which they became famous.” Therefore, great attention should be paid to preparing teachers to work with capable, gifted children [5].

Teachers need to take an unconventional approach to organizing and conducting classes, develop proprietary programs, and find an individual approach to the abilities of each student. And then, perhaps, talent will grow!

LITERATURE:

1. Tikhenko L. V., Sidorenko N. Yu. System of value orientations of intellectually gifted high school students. *Illumination and development of the endowed speciality*. 2012. No. 7. pp. 93–95.
2. Valuable determination of the formation of endowed specialness / O. L. Music and in. ; per ed. O. L. Music. Kiev: Vidavnichy Dim “Slovo”, 2017. 220 p.
3. Valuable support for the development of the gifted peculiarity in the open space. *Psychological technology: a practical guide* / O. L. Music and in. ; per ed. O. L. Music. Kiev: Institute of Psychology named after G. S. Kostyuk NAPN of Ukraine, 2023. 237 p.
4. Çelik Nur Demirbas, Mertol Hüseyin. Gifted Students’ Purpose in Life. *Universal Journal of Educational Research*. 2018. Vol. 6, No. 10. P. 2210–2215.
5. Collier W. G. Future Time Perspective and Self-Ratings of Creativity. *ATSK Journal of Psychology*. 2022. Vol. 3, Issue 1. P. 1724.